Büyük Eğitimciler

Editör: Ali Fuat ARICI

PEGEM KÜLTÜR

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

BÜYÜK EĞİTİMCİLER

ISBN 978-625-7052-82-5
DOI 10.14527/9786257052825

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Haziran 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

BİR AHLAK EĞİTİMCİSİ OLARAK
KINALIZÂDE ALİ EFENDİ

Selim Hilmi ÖZKAN[1]

Kınalızâde Ali Efendi 1510 yılında Isparta'da doğdu. Babası kadı Emrullah Efendi, dedesi Abdülkadir Hamîdî'dir. Dedesi Abdülkadir Efendi kına kullandığı için Kınalızâde lakabı ile ün salmıştır. Kınalızâde Ali Efendi iyi bir eğitim görmüş, devrinin ileri gelen âlimlerinden ders almıştır. İlköğrenimini Isparta'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gönderilmiştir. Burada akrabası Kazasker Kadri Efendi'nin yanında 22 yaşına kadar eğitimine devam etmiştir. Daha sonra Mahmud Paşa Medresesi müderrisi Mâ'lûl Emîr Efendi'den, Dâvud Paşa Medresesi müderrisi Sinan Efendi'den, Atik Ali Paşa Medresesi müderrisi Merhaba Efendi'den ders almıştır. Daha sonra ilmini derinleştirmek isteyen Kınalızâde Sahn-ı Seman Medresesinde Kara Sâlih Efendi'den ve devrin meşhur âlimi Çivizâde Muhyiddin Mehmed Efendi'den istifade etti.[2] İlmi tahsilini tamamlayan Kınalızâde önce Sahn-ı Seman müderrisi Kara Salih Efendi'ye, ardından Çivizâde'ye muîd[3] oldu. Hocası Çivizâde şeyhülislamlığa tayin edilince onun fetvasıyla mülâzım olmuştur.[4]

Kınalızâde daha meslek hayatının başında dönemin siyasi çekişmelerinden nasibini aldı. Öğretimini tamamlayıp adet üzere adını "Rûznâmçe-i hümâyûn" defterine yazdırıp nevbet (sıra) beklemeye başladı. Fakat bir dönem ders aldığı ve muîdi olduğu hocası Çivizâde[5] ile o zaman Rumeli Kazaskeri (Ağustos 1537-Ekim 1545) olan ve müderris tayinlerinden sorumlu Ebussu'ûd[6] Efendi

arasındaki çekişme nedeniyle mülâzemette[7] uzun süre beklemek zorunda kaldı. Bu arada ilmi çalışmalarına ağırlık veren Kınalızâde bu sırada telif ettiği eserlerini alarak Ebussu'ûd'un huzuruna çıktı. Kınalızâde'nin ilmi yönünü takdir eden Ebussu'ûd onu Edirne'de bulunan 20 akçe ile Hüsâmüddîn (Hüsâmiye) Medresesine tayin etti.[8] Daha sonra 1546'da 25 akçe[9] ile Bursa Hamza Bey Medresesi'ne tayin edildi. Sırasıyla 1548'de 30 akçe ile Bursa'da Veliyyüddinoğlu Ahmed Paşa, 1550'de Kütahya'da 40 akçe ile Rüstem Paşa, 1551'de 50 akçe ile İstanbul'daki Rüstem Paşa, 1553'de Haseki, 1555 sonlarında Sahn-ı Semân, Ekim 1558'de Süleymaniye Medresesi'ne tayin edildi. Ardından Şam (1562), Kahire (1566), Halep (1567), Edirne (1569) ve İstanbul (1570) kadılıklarında bulundu. Son olarak Abdülkadir Şeyhî Efendi'nin yerine 1571'de Anadolu Kazaskeri oldu.[10] Kınalızâde Ali Efendi meslek yaşamı boyunca Osmanlı bürokratik teamüllerine uygun bir şekilde yükselerek ilmiye ve adliye sınıfının son halkası Kazaskerlik makamına kadar yükselmiştir. Bir üst makam olan şeyhu'l-islamlık makamına gelip gelmeyeceğini tarih ilmi çerçevesinde bilemeyiz ama bu makama gelebilmek için ömrü kifayet etmemiş ve Anadolu Kazaskerliği görevini ifa ederken 22 Ocak 1572'de 63 yaşında iken vefat etmiştir. Naaşı Edirne-İstanbul yolu üzerindeki Seyyid Celâlî Türbesi civarında Nâzır Çeşmesi denilen mezarlığa defnedildi.[11]

Kınalızâde Ali Efendi'nin tefsir, hadîs, fıkıh, felsefe, riyâziyyât, astronomi, matematik ve belâgat başta olmak üzere birçok alanda bilgi sahibi olduğu bilinmektedir. Eserlerinde kullandığı bilgilerden tarih ve coğrafya konusunda da engin bir bilgisi olduğunu anlıyoruz. Kâtib Çelebi, Kınalızâde'nin bu özelliklerinden dolayı "Allâme-i Rûm ve dehre bir gelenlerdendir" ifadesini kullanmıştır.[12] Ayrıca fazilet sahibi, güzel ahlâklı, kâmil bir insan olduğu kaydedilmektedir. Kınalızâde yumuşak ve sakin tavrına rağmen haksızlıklar karşısında susmayan ve hakkını isteyen bir kişiliği sahipti. Bunu, uzun süre mülâzemette bekletilmesi üzerine, kendisine haksızlık yapıldığını

düşünerek bizzat Rumeli Kazaskeri Ebussu'ûd Efendi'nin huzuruna çıkıp ilmi yönünü ortaya koyarak hakkını aramasından anlıyoruz.[13]

O, dönemin geçerli üç diline de hâkimdir. Her üç dilde de şiirler kaleme almıştır. Muamma türü şiir geleneğini Osmanlı şairleri arasında başlatanlardan birsi olduğu bilinmektedir. Her Osmanlı münevveri gibi Türkçe dışında dönemin en geçerli yabancı dili olan Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmektedir.[14] Osmanlı münevverleri klasik dönem için Arapça ve Farsça, Tanzimat dönemi için başta Fransızca olmak üzere bir yabancı dile vakıftı. İmparatorluğun genel yapısı gereği de tebaa ve seçkin sınıfın çok dil bilmeleri ve konuşmaları son derece doğal bir durumdur.[15] Ali Efendi Türkçe ve Arapça olmak üzere birçok eser kaleme almıştır. Bunlar içerisinde en önemli eseri üzerinde birçok çalışma yapılan *Ahlâk-ı Alâî* isimli eseridir. Bu eserini kadı olarak görev yaptığı Şam'da yazmıştır. Eser üç bölümden oluşmaktadır: 1. Ahlâk ilmi bölümü; 2. Aile içinde uyulması gereken kurallar bölümü; 3. Siyaset, felsefe ve devlet yönetimi ile ilgili bölümdür.[16]

Ahlak Eğitimi ve Kınalızâde

Kınalızâde Ali Efendi Türk ahlak ilminde ve Türk ahlakçıları arasında önemli bir yere sahiptir.[17] Kınalızâde'ye göre insanın amacı mutluluktur. Ancak insanın mutluluğu bedenin değil ruhun mutluluğudur. Ruhun mutluluğu kişinin Allah'a yakınlaşması ile mümkündür. Ruhun bu ebedî mutluluğu da iki şeyle mümkündür. Ruhun ebedi mutluluğu ise marifet ve iman ile birlikte buna uygun bir yaşamla mümkündür. Bunun için insan önce batıl inançlardan, basit ve karmaşık cehaletlerden sıyrılmalıdır. Kalbini şüpheden uzak

tutmalıdır. Ardından yararlı ilimleri ve doğru inançları öğrenmelidir. Ona göre doğru inanç sünnet üzere yaşamaktır. Fakat insanın mutluluğu için sadece bilgi de yeterli değildir. Bir de bu bilgiyle amel etmeli yani güzel davranışlar sergilemeli ve güzel huylar edinmelidir.[18] Toplumun düzenini siyasi sistemin düzgün olmasına bağlar. Toplumların mutlu olabilmesi için bireylerin mutlu olması gerektiği üzerinde duran Kınalızâde, bireylerin mutluluğunu da toplumun mutluluğuna bağlar.[19] Kınalızâde'nin çağdaşı olan Birgivî Mehmed Efendi de Arapça öğretimi için yazdığı eserlerde tasavvufî ve ahlâkî mesaj ihtiva eden cümlelere ve örneklere yer vermiştir.[20] Örnekleri öğretici nitelikte örneklerdir. Kınalızâde de devlet adamları başta olmak üzere, aile yaşamı, toplum düzeni konularında ahlaki ilkeler çerçevesinde eğitici öğütler verir. O eserinin ahlak ilmi kısmında çirkin davranışlı kötülerle arkadaşlık etmek ve onların boş konuşmalarının haram olduğunu ifade eder. Eserinde bilgisizlik, öfke, kendini beğenme, övünme, şaka, kibir, istihza (bir kimsenin kalbini kırmak ve gönlünü incitmek), vefasızlık, haksızlık yapmak, rekabet, korku, ölüm korkusu, tembellik, üzüntü, haset, cimrilik, riya gibi daha birçok ahlaki ve ruhsal hastalıkların sebepleri ve tedavi yolları hakkında açıklayıcı bilgi verir.[21]

Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâî'de üzerinde durduğu önemli konulardan birisi de aile yaşamı ve çocuk terbiyesidir. Eserinin bir bölümünü aile içi yaşam ve çocuk terbiyesine ayırmıştır. Bilhassa bu bölümde üzerinde durduğu, bugün modern tıbbın, eğitimin ve pedagoji ilminin ortaya koyduğu çocuk terbiyesinin doğmadan önce başladığına dair tespitleri dikkate şayandır. Kınalızâde neslin devamı ve çocuğun iyi bir şekilde eğitilmesini öncelikle iyi bir evliliğe bağlar. Bunun da dindar, ahlaklı, asaletli ve iyi huylu kadınla evlenmekle mümkün olacağını savunur. Ahlâk-ı Alâî'de çocuğun ana rahmine düşmesinden bil itibar, annenin beslenmesinin çocuk terbiyesi üzerindeki önemini vurgular. Buradaki beslenme düzenli bir beslenme olduğu kadar helal ve sıhhatli beslenmedir. Anne-baba çocuğuna iyi bir isim koymalıdır. Bu isim beğenilen bir isim olmalı-

dır. Kişinin ismi çocuğun hayatını şekillendirir. Annenin hamilelik sırasında beslenmesine dikkat ettiği gibi çocuğun doğumdan sonra da beslenmesine dikkat edilmelidir.[22] Çocuğun terbiyesinde anne-baba ile birlikte çevrenin etkisinin önemini vurgular. Çocuğun başı-boş bırakılmaması gerektiğinin üzerinde önemle durur. Kınalızâde insanın huy ve mizacının eğitimle değiştirilebileceği görüşündedir. Bu konuda "*Her çocuk fıtrat üzere doğar; fakat sonra anne ve babası onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecûsî yapar,*" [23] hadisi şerifini kendine kaynak olarak alır. Ona göre huyların belli eğitim ve telkinlerle değişebileceğidir.[24]

Kınalızâde, çocuk eğitim çağına geldiği zaman anne ve babası tarafından farz, vacip ve sünnetler başta olmak üzere temel dini bilgilerin öğretilmesi gerektiğini ifade eder. Çocuklar namaz kılacak yaşa geldiği zaman onlara namaz uygun bir şekilde telkin edilmelidir. Bu konuda peygamber efendimizin yaşantısından ve hadislerinden örnekler verir.[25]

Kınalızâde'nin çocukların eğitimi kısmında en dikkat çeken görüşlerinden birisi modern zamanlarda daha fazla kabul gören çocuğun istidadı yönünden yönlendirilmesi gerektiğidir. Her çocuk yetenek ve kabiliyet açısından farklı yaratılmıştır. Herkesten aynı kabiliyet ve yeteneği göstermesi beklenemez. O zaman çocukların meslek seçmelerinde bu yönlerine dikkat edilmelidir. Çocuk ilgili olduğu alanda en iyi şekilde yetiştirilmelidir.[26] Çocuğu yetiştiren öğretmen iyi, dindar, akıllı, takvalı ve güzel huylu olmalıdır. Fakat öfke ve yumuşak huylulukta mutedil olmalıdır. Çok halim, yani yumuşak huylu olursa eğitim ve terbiyede başarılı olamaz. Kınalızâde'nin en dikkat çeken önerilerinden birisi çocukların baba ve anneden kalacak mirasa güvenerek eğitimden, sanat öğrenmekten uzak durmaması gerektiğidir. Çünkü o mala güvenerek eğitim almayan ve bir sanat öğrenmeyen kimseler daha sonra işsiz kalabilirler. Çocuk kendi başına kazanmaya başlayınca onun kazandıklarını, malını ayırmak en iyi yoldur.[27]

Kınalızâde bireyin ve ailenin mutluluğa erişmesi için aile içi dayanışmanın önemini vurgular. Aileyi oluşturan bireylerin her birinin aile içerisinde birtakım sorumlulukları vardır. Ona göre mutlu bir aile için her bireyin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir. Ailenin sevk ve idaresinden, iaşesinin temininden ve korunmasından baba sorumludur. Baba ailenin rızkını temin ederken onun helal olmasına özen göstermelidir.[28]

Kınalızâde'nin devlet adamlarına da öğütleri vardır. Kınalızâde'ye göre iktidarın ve istikrarın devamlılığı adalete bağlıdır. Adalet kavramı üzerinde çok duran Kınalızâde bilhassa dünyevi açıdan adaletin, "elzem-i lazım" olduğunu belirttikten sonra yine adaletin ülkeyi mamur hale getireceğine vurgu yapar. Kınalızâde'ye göre saltanat, hükümet ve padişahlık, Allah'ın bir lütfu ve hediyesidir. Onun için bu nimete ulaşmış her bahtiyar kimsenin Allah'a şükretmesi ve adaleti icra etmek hususunda şeriat sahibi Resulullah'a uyması gerekir.[29]

Kınalızâde'ye göre devlet adamlarında yedi haslet bulunmalıdır. Bunlardan birincisi yüksek gayeli olmasıdır. Bu gayesi ise devletini korumak, din ve devlet düşmanlarını ortadan kaldırmak, en önemlisi şeriat zirvesini ve Ehl-i Sünnet kubbesini yükseltip güçlendirmek olmalıdır.[30] İkincisi ise isabetli düşünceli olmalıdır. Eğer tecrübe sahibi olmadıysa tarih kitapları okuyarak geçmişte yaşanan hatalara düşmemek için yaşanmış tecrübelerden istifade etmelidir. Çünkü tarih kitapları okumak yiğitlik kazandıracağı gibi tecrübe sahibi de yapar. Hükümdarda bulunması gereken üçüncü haslet ise azim ve kararlı olmasıdır. Bir işe karar verdikten sonra o işi mutlaka bitirmelidir. Bu konuda tarihte yaşamış kahramanlardan örnekler verir. Dördüncü haslet musibetlere karşı sabır ve tahammül göstermelidir. Bütün insanların musibetler karşısında sabretmesi gerekiyorsa da bu haşlat padişahlara daha çok lazımdır. Çünkü acelecilik ve tahammülsüzlük yönetim ve din işlerinde telafisi mümkün olamayan zararlara vesile olabilir. Devlet adamı zengin olmalıdır. Tebaanın malına tamah etmemek için bu gereklidir. Buradaki zenginlik hem devlet

hazinesinin dolu olması hem de kendi şahsi gelirlerinin çok olması anlamındadır. Devlet adamları zengin olmalı fakat müsrif ve cimri de olamamalıdır.[31] Altıncısı ise uygun asker ve itaatkâr tebaa sahibi olmalıdır. Eğer komutanlar, askerler, valiler ve ileri gelenler devlet adamına itaat etmezse devlet sisteminin bozulmasına sebep olur. Kınalızâde'ye göre devlet adamlarında bulunması gereken son özellik soy ve asalettir. Asil bir soydan gelmek saltanat ve devlet düzeni için olmazsa olmazdır. Kınalızâde'den yaklaşık bir asır önce yaşamış olan İbn Haldûn'a (ö. 1406) göre asabiyetin iki şekli vardır. Bunlardan ilki nesep, şecere (soy) asabiyeti; ikincisi ise sebep (mükteseb) asabiyetidir. Ona göre imparatorluğun veya devletin kuruluş aşamasında bu asabiyet önemlidir. Fakat kabile iktidarı ele geçirdikten sonra bu azalır. Asabiyeti olan toplulukların önderleri "sürükleyicilik" gösterir. İbn Haldun'a göre asabiyet önder tarafından kullanılan siyasal bir güçtür.[32]

> *"Önderin egemenliği hükümdarlık anlamı taşır. Bir kabile önderinin otoritesinden çok daha büyük bir otoritedir bu. Oysa kabile önderinin yalnızca manevi bir gücü vardır. Kendisine bağlı olanları peşinden sürükleyebilir; ama onları, emirlerini yerine getirmeye zorlayacak gücü yoktur... Önderin onu destekleyen hizibin etkisine dayanarak baskı altına aldığı bir halk, kendisine yabancı insanları yönetmeye yatkınlık kazanır."*

İbn Haldun'un açıklamaya çalıştığı asabiyet kavramının ve Kınalızâde'nin hükümdarlarda bulunması gereken soy üstünlüğünü Türklerdeki "kut" kavramı ile benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Kınalızâde devlet adamlarında bulunması gereken özellikleri sıralarken İslam tarihinden örnekler verir. Adaleti ve takvası ile ün salmış Emevi Halifesi Ömer bin Abdülaziz gibi daha önce yaşamış erdemli kimselerin örnek alınması gerektiğini vurgular.[33]

Özetle Kınalızâde'nin imparatorluğun zirve döneminde yaşamış olması onun görüşleri üzerinde etkili olmuştur. İdeal bir aile yapısı, ideal bir devlet mekanizması ve ideal bir idareci profili çizer. İçinde bulunduğu toplumun yaşam biçimi eserlerine ve düşüncelerine yansımıştır.

Notlar/Kaynaklar

1 Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

2 Aksoy, H. (2002). *Kınalızâde Ali Efendi. İslam Ansiklopedisi*, 416-417. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 416; Mehmed Süreyya. (1996). Sicill-i Osmanî (Cilt 1). (S. A. Kahraman, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 262.

3 Sözlükte "tekrarlayan" anlamına gelen muîd kelimesi, medreselerde müderrisin verdiği dersi arkadaşlarına tekrar eden ve müderrise yardımcı olan öğretim elemanıdır (Sâmî e-Sakkâr. (2006). Muîd. *İslam Ansiklopedisi*, 86-87. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 86).

4 Demirkol, M. (2016). *Kınalızade Ali Çelebi Ahlâk-ı Alâi*. Ankara: Fecr, s. 12; Ayşe Sıdıka Oktay. (2005). *Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâî*. İstanbul: İz Yayıncılık, 43-44.

5 Cengiz, O. (2019). *16. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinin Kaynakları*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 59.

6 Cengiz, agy, 65.

7 Medrese mezunlarının müderrislik ve kadılık almak için sıra beklemeleri, bu arada meslekî tecrübe kazanmaları ve belirli kontenjanlardan istifade ile göreve başlamalarını ifade eder. Ancak mülâzemet sadece ilmiyeye has bir terim olmayıp yine "staj" anlamında Osmanlı idarî ve askerî teşkilâtında da kullanılmıştır (Mehmed İpşirli. (2006). Mülâzemet. *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 537).

8 Demirkol, agy, 13; Oktay, agy, 44.

9 Osmanlı medreselerinde dereceleri göstermek üzere birbirinden ayrı gibi görünen, aslında birbiriyle bağlantılı olan üç ayrı usulün kullanıldığı bilinmektedir. Bunlar Hâşiye-i Tecrîd, Hâşiye-i Miftâh, Hâşiye-i Telvîh medreseleri şeklinde kitap adlarına; yirmili, otuzlu, kırklı, ellili, altmışlı şeklinde müderrise ödenen günlük ücretlere ve nihayet hâriç, dâhil, Sahn, altmışlı, Süleymaniye, dârülhadis şeklinde medreselerin statüsüne göre yapılmış derecelendirmelerdir (Mehmed İpşirli. (2003). Medrese. İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 330).

10 Baltacı, C. (2005). XV-XVI. Yüzyılalrda Osmanlı Medreseleri. İstanbul: M.Ü. İalhiyat Fakültesi Yayınları, 801; Aksoy, agy, 417; Demirkol, agy, 14.

11 Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 234; Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1995). Osmanlı Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 675; Oktay, agy, 49; Aksoy, agy, 417.

12 Kâtib Çelebi. Mizânü'l-hak fî ihtiyâri'l-ehak. İstanbul: TBMM Kütüphanesi, MM-469, vr.9a; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, 675.

13 Oktay, agy, 54-56.

14 Aksoy, agy, 417; Oktay, agy, 57.

15 Özkan, S. H. (2010). *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dil Eğitimi.* Turkish Studies, 1786; Shefer-Mossensohn, Miri (2019). Osmanlı'da Bilim. (Çev. K. Oğuz,) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 112.

16 Demirkol, agy, 16.

17 Nazlıgül, H. (2012). Ahlak-Hadis Münasebeti ve Kınalızade'nin Hadis Kullanımı. Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı (s. 447-457). Isparta: SDU İlahiyat Fakültesi Yayınları, 454.

18 Durak, N. (2015). Kınalızâde'de Bir Erdem OlaraTevazu. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2(35), 111.

19 Selen Kemaloğlu, Öznur (2019). Kınalızâde'nin Ahlâk-ı Alai Adlı Eserinde Ahlâk- Siyaset İlişkisi. M-Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 11.

20 Cengiz, agy, 214.

21 Demirkol, agy, 134.

22 Öztürk, T. (2014). Türk Kültüründe Pedagoji Eğitimi Açısından Ahlâk-ı Alâî: Çocuk Terbiyesinin Adabı. Belleten, LXXVIII(283), 933-936; Demirkol, agy, 314.

23 Buhârî, Cenâ'iz, 92

24 Canikli, İ. (2017). Kınalızâde'nin Ahlâk-ı Alâî'de Yer Verdiği Rivayetlerin Kaynak Değeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 6(5), 2861.

25 Öztürk, agy, 937-940.

26 Öztürk, agy, 939.

27 Demirkol, agy, 331-334.

28 Taşkın, S. (2017). XVI. Yüzyıl Osmanlı Ahlak Felsefesinin Köklerini İlkçağ'da Aramak: Aristoteles ve Kınalızâde Ali'de Aile Ahlakı. Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(10), 213.

29 Demirci, F. (2014). Devlet Adamlarına İki Nasihat Örneği: Kınalızâde Ali Efendi ve Machiavelli. Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı (s. 535-547). Isparta: SDU İlahiyat Fakültesi Yayınları, 544.

30 Köç, A. (2016). Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıfın Hayırseverliği: Ümerâ ve Ulemâ Vakıfları Üzerine Bazı Düşünceler, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 19(35), (s.303-322).

31 Ortaçağ Devlet gelenekleri diğer adıyla Yakındoğu İslam Devlet geleneklerinde; padişahlar, hanedan mensupları, sadrazamlar ve diğer devlet yöneticileri tebanın mutlululuğu için yeni projeler üretmek zorundadır. Cenab-ı Alllah'ın ihsanı olarak görülen halka yedirip içirmek, onların faydalanmaları için vakıf müesseseleri tesis etmek bu düşüncenin ürünleri olarak ortaya çıkmıştır. Benzer çalışmalar için Ahmet Köç. (2015) Free Food Distribution in Ottoman Imarets or the Social Aspects of Power of Nutrition, Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present, Eds. R. Efe-M. Ayışığı, Ö. Düzbakar- M. Arslan, St. Klıment Ohrıdskı University Press, Sofia (pp.11-30); Ayrıca Köç, Ahmet (2018) Vazife, Maaş ve Tahsisat: Osmanlı Hayırseverliğinin Ankara Vakıflarına Yansımaları", Gönül Sultanları Şahsiyetleri ve Değerleri ile Ankara, Ed. İ. Ethem Arıoğlu, Akçağ Basım Yayım, Ankara, (ss.419-432).

32 Lacoste, Y. (2012). *İbn Haldûn, Tarih Biliminin Doğuşu.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 117; Arslan, Ahmet (2008). *İbni Haldûn.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 64.

33 Demirkol, agy, 426; Kemaloğlu, agy., 11.